

ALKOL VE UYUŞTURUCU MADDELERİN İSLÂM HUKUKUNA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ, İSLÂMİN ÖNERDİĞİ KORUNMA VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ

Evaluation Of Alcohol And Drugs In Accordance With Islamic Law, Prevention And Treatment Methods Proposed By Islam

Doç. Dr. Adnan ALGÜL

Gaziantep Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Bölümü, Gaziantep/Türkiye
ORCID: 0000-0002-1052-3548

Yakup ÇALIŞKAN

Gaziantep Üniversitesi, SBE, Gaziantep/Türkiye
ORCID: 0000-0001-6324-2398

Cite As: Algül, A. & Çalışkan, Y. (2021). "Alkol Ve Uyuşturucu Maddelerin İslâm Hukukuna Göre Değerlendirilmesi, İslâmın Önerdiği Korunma Ve Tedavi Yöntemleri", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 7(47): 1468-1480.

ÖZET

Akıl, yüce Allah'ın, insana sunduğu en büyük nimetlerdendir. Çünkü insan, akli sayesinde diğer canlılardan farklı ve üstün bir konuma gelmiştir. Akıl, sarhoşluk ve benzeri bir nedenle sarsılması durumunda, insan, düşünce ve irade yoksunu bir canlı haline gelir. İslâm hukukçuları, akıl dengesini bozan, onu donduran, uyuşturan, bilincin farklı derecelerde kaybedilmesine ve hatta beyin ölümüne neden olan bu maddeleri "muhaddirât" olarak tanımlamışlardır. Rabbimiz, Kur'an'da; din, nefis, akıl, nesil ve mala zarar veren bu maddeleri, "şeytan işi pislik" olarak isimlendirmiş ve "ondan kaçının" buyurmuştur. Bundan dolayı da isim ve niteliği ne olursa olsun akli sarsacak ve insana zarar verecek olan her tür madde; "Sarhoş eden her şey hamr'dır. Hamr'ın hepsi de haramdır" hadisi gereği de aşamalı olarak tamamen yasaklanmıştır. O halde gerek kendine, gerek başkasına bu şekilde zarar veren kimselerin, caydırıcı bir cezaya çarptırılmaları ve onların da bunu kabullenmeleri, onlar hakkında âyetin ifadesiyle:"Uygun bir ceza" olacaktır. Nasları yorumlamadaki farktan dolayı cezanın cinsi ve miktarı hususunda görüş farklılıkları olmuştur. Siyasi otorite/devlet başkanı, had cezası olarak değil de kendisine tanınan mübah sınırları dahilinde, bunu, caydırıcı olan bir tazir cezası olarak uyguladığında bu sorun giderilmiş olur.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Sarhoşluk, Siyasi Otorite, Suç, Ceza.

ABSTRACT

Mind is one of the greatest blessings that God has offered to man. Which caused the humankind to be in a more superior status than the other living things. In a situation where the mind is intoxicated by alcohol or other similar substances, a human, becomes a creature devoid of thought and will. Islamic lawyers have defined these substances that disturb the mind, freeze it, make it numb, cause loss of consciousness and even brain death to different degrees of drugs. Our Lord has mentioned in the Qur'an; These substances which harm religion, soul, consciousness, generation and property, are named as "the work of the devil" and commanded us to Therefore, regardless of its name and quality, all kinds of substances that will intoxicate the mind and harm humans; "Any substance that affects the human mind is considered a intoxicant (Khamr), Every kind of intoxicant (Khamr) is forbidden (Haram)." Because of this hadith any intoxicant substances is "Khamr" and is completely banned. In this case, those who harm themselves or others in this way must be punished with a deterrent punishment and they must accept it, as it is mentioned in verse written about them: it will be "an appropriate punishment". There were differences between opinions regarding the type and the amount of punishment due to the differences in interpreting the words. This problem is solved when the political authority / president implements this as a deterrent punishment, within the permissible limits given to him.

Key words: Islamic Law, Drunkenness, Political Authority, Crime, Punishment.

1. GİRİŞ

1.1. Hamr Ve Muhaddirât Kavramlarının Tanım Ve Çeşitleri Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Akıl, yüce Allah'ın, insana sunduğu en büyük nimetlerdendir. Çünkü insan, akli sayesinde diğer canlılardan farklı ve üstün bir konuma gelmiştir. Rabbimiz, insanı, akli dengesini bozacak ve insanlık şerefini ayaklar altına alacak her tür davranıştan sakındırır. Bundan dolayı da isim ve niteliği ne olursa olsun, akli sarsacak ve insana zarar verecek olan her tür maddeyi haram kılmıştır. Dünyada insanın başına gelebilecek en büyük musibet, akli yitirmesidir. Zira insanın mutluluğu, akli dengesinin sağlığına bağlıdır. Hatta bireyin insanlığı, akli ile orantılıdır. Yani akli kullanabildiği kadar insandır. Allah böyle kimseleri; "akli kullanmayan canlıların en kötüsü olan sağır ve dilsizler olarak isimlendirmiştir."(Enfal 22/8)

İnsan, akli sayesinde; iyiliği kötülükten, faydalıyı zararlıdan ve hidâyeti dalâletten ayırabilir. Çünkü akıl, sorumlulukların merkezi ve düşüncenin de dayanağıdır. Akli melekelerini yitirmiş kişinin hayatın sıkıntı ve

zorluklarının üstesinden gelmesi beklenemez. Aklın korunması, insanın zorunlu olan görevlerindedir. Çünkü insan ancak akli sayesinde topluma uyum sağlayabilir. Ancak güçlü bir irade ve sağlam bir düşünceyle, hayır ve iyilikte onlarla yardımlaşabilir. Aksi halde aklın sarhoşluk ve benzeri bir nedenle sarsılması durumunda, insan düşünce ve irade yoksunu bir canlı haline gelir. (Gudde, 1991, s. 187; Şâtîbî, 1975, s. 34-37; VEHBE, 1981, s. 23; Beşîr, 1985, s. 72; el-Askelânî, ty., s. 1/59) Bu da hem kendisine hem de topluma en büyük zulümdür. Çünkü zavallı bir duruma düşen insan, artık fayda yerine hem kendisine hem de çevresine zarar verecek ve toplumun huzur ve asayişini akamete uğratacaktır.

O halde gerek kendi aklına gerek başkasının aklına bu şekilde zarar veren kimselerin, uygun bir cezaya çarptırılmaları, onlar hakkında âyetin ifadesiyle “uygun bir ceza” (Nebe 26/78) olacaktır. (Hassan, 1987, s. 296; Kutup M., 1993, s. 76; Avde, 1984, s. 1/497)

İslâm dini, mensuplarını sorumsuzca ve sınırsızca lezzetlere dalarak yaşamaktan menetmiştir. Aksine insan, yaşamının her anında hem kendine hem Rabbine hem de içerisinde yaşadığı topluma karşı bir sorumluluk sahibidir. Bu sorumluluğunu arzu edilen şekilde yerine getirebilmesi için de bilinçli olmak zorundadır. Alkol ve uyuşturucu maddeler kullanarak aklını ve bilincini yitiren bir kimse; geçici dünyalık şehvet ve arzuların kölesi olur ve insanlık onurunu çiğnemiş olur.

Bu da İslâm'ın, alkol ve uyuşturucu gibi maddeleri haram kılması ve yasaklaması için yeterli bir nedendir. Kaldı ki bu maddeler insan hayatını karartan, şeytan işi pisliklerdir. (Kutup S. , 1987, s. 2/97; VEHBE, 1981, s. 121)

İnsanın bu yüce yaratılış gayesini yerine getirebilmesi için İslâm Dini, toplumu bu yüce gayesine zarar verecek ve onu Rabbinin görmek istediği konumdan düşürecek olan her tür zararlı maddelerden arındırmıştır. Yüce Allah “insanı, üstün ve onurlu kıldığını, karada ve denizde ulaşımlarını sağladığını, temiz rızık vererek üstün kıldığını” (İsrâ 70/17) ifade buyurarak insanları, düşünce ve idrak yoksunu yapacak, onlara zarar verecek ve onları Rabbinden uzaklaştıracak her türlü alkol, uyuşturucu ve benzeri maddelerden sakındırmıştır.

Rabbimizin; din, can, mal, namus, akıl ve dine zarar veren ve “şeytan işi pislikler” (Mâide 90/5) olarak ifade buyurduğu bu maddeleri, geçmişten günümüze şöyle tanımlayabiliriz: **el-Hamr** sözlükte; üzüm ve üzüm küfünden yapılan şarabın sarhoşluk vermesi anlamında kullanılmıştır. (el-İsfehânî, 2009, s. 159; Tahir el-Feyruzâbâdî, 2005, s. 1/876; Manzûr, 1414 , s. 6/143; Heyet, 1394., s. 12/5) Akli örtmesinden dolayı hamr adı verilmiştir.

İbni Sîde hamrı şöyle tanımlamıştır: Gerçek hamr “üzümden yapılan, sarhoşluk veren içki ve alkoldür” Üzüm dışında sarhoşluk veren maddelerin tümü mecâzen hamr sayılırlar. (Sîde, 2000, s. 1/56; ed-Dehdah, 1996, s. 1/255) “Sarhoş eden her şey hamrdır. Her hamr da haramdır” (Dâvûd, s. 2/293; Hanbel, 1974, s. 2/16, 29, 31; Müslim, 1966, s. 3/1588) hadisine göre “hamr”; sarhoş eden her şey anlamında kullanılmıştır. Kur’ân’da geçen “إِنِّي أَنَا أَعْبُرُ خَمْرًا” (Yusuf 36/12) âyetindeki “hamr”, “üzüm sıkma” anlamında kullanılmıştır. “وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ” (Nur 31/24) âyetindeki “el-humâr”; örten her şey anlamında kullanılmıştır. Resûlullah (sav.) “mestlerin ve hımârın üstünü mesh ederdi” (Müslim, 1966, s. 3/174) hadisine göre de “üstünü kaplama” anlamında kullanılmıştır. “el- Hamr”; bir şeyin önünü kapatan ve engel olan ağaç, bina, dağ vb. anlamlarda da kullanılmıştır. (Sa’dî, 1408, s. 122-123)

İslâm hukukçularına göre hamr; olgunlaşmamış üzümün sıkılarak, suyunun kaynatılması ve köpürtülmesi ile elde edilen şaraptır. Ancak aynı hukukçular, hamr kelimesinin sadece bu tanımda ifade edilen anlamda mı kullanılacağı, yoksa her sarhoşluk veren madde için de hamr denebileceği hususunda fikir ayrılığına düşmüşlerdir:

İmâm-ı Âzam hamrı; olgunlaşmamış üzüm suyunun bekletilerek kabarması ve köpükleşmesi sonucu elde edilen şaraba has kılmıştır. İmâm-ı Âzam'ın talebeleri olan İmâmeyn'e göre üzüm suyu köpürse de köpürme de kaynatılmadan katılması onun hamr sayılması için yeterlidir. (İbnu'l-Humâm, ty., s. 10/90; Reysunî, 1995, s. 96)

İmâm Şâfiî, İmâm Mâlik, Hanbelî ve Zâhirî mezhebi fıkıhçılara göre; mutlak manada sarhoşluk veren üzüm, hurma, arpa, mısır, buğday vs. her madde hamrdır. (Sen'ânî, 2000, s. 4/60)

Muhaddir kelimesi de sözlükte; örtmek anlamında kullanılmıştır. Araplar örtünen ve kapanan kadın için “câriyetün muhaddiretün” ifadesini kullanmışlardır. Bu nedenle akli örten ve onun dengesini bozarak aslı hüviyetini kaybetmesine neden olan tüm maddelere “muhaddirât” adı verilmiştir. (Manzûr, 1414 , s. 2/246)

İslâm hukukçuları muhaddirâtı; aklî dengeyi bozan, onu donduran, uyuşturan, bilincin farklı derecelerde kaybedilmesine ve hatta beyin ölümüne neden olan maddeler olarak tanıtmışlardır. (Sa'dî, 1408, s. 122-123)

İslâm öncesi cahiliye döneminde çokça kullanılan içeceklerden biri **es-seker**dir. es-Seker; kaynatmaya gerek duymadan, belli bir süre kendi haline bırakılmasıyla kuvvetlenen ve ardından da mayalanan taze veya kurutulmuş hurma özünden yapılmış şarap diye tarif edilmiştir. (ez-Zübeydî, ty., s. 3/168) İmâm-ı Âzam, es-sekerin, alkol sınıfından sayılabilmesi için köpüklenerek sakinleşmesini şart koşarken, diğer İmâmlar bu şart gerçekleşmese de onun haram kılınan içecekler sınıfına dahil olduğunu belirtmişlerdir. (Kudame İ., ty., s. 10/327; es-Sâatî, 1352, s. 7/129)

Benzeri bir şarap **el-fadîh**'tir. Olgunlaşmadan kurutulmuş, bîsr adı verilen sıkılmış hurma şarabının kaynatılması yoluyla elde edilen bir içki türüdür. Kaynama sonrası köpürmesi veya köpürmemesinin sarhoş edici sayılması için üzerinde ortak fikir birliğine varılamamıştır. (Âbidin, 1412, s. 5/299)

et-Tıla ve onunla benzer özelliklere sahip olan el-bazik, el-münassef de cahiliye döneminde çokça tüketilen benzer alkollerdendir. Hanefî mezhebinde bu içeceklerle ilgili iki farklı tefsir yapılmıştır. Birincisi; kaynatılma sonrasında üçte ikisi kaybolan üzüm şirasına verilen isimdir. İkincisi de; kaynatılma sonrası üçte ikisi kaybolan ve üçte biri kalan üzüm şirasına verilen isimdir. (Âbidin, 1412, s. 5/302) O dönem Yemen diyarında mısırdan yapılan **el-Mıızr**, baldan yapılan **el-bit**, kuru hurma, kuru üzüm ve olgunlaşmamış hurma karışımından elde edilen **el-halitân** da haram kılınan içeceklerdendir. : Çünkü Resûlullah(sav) “Sarhoş eden her şey haramdır.” (Buhârî, 1987, s. 2/77; Hanbel, 1974, s. 9/216; es-Sâatî, 1352, s. 7/133) buyurarak sarhoş eden maddelerin isimlerinin değil, etkilerinin nazarı dikkate alındığını belirtmiştir. Günümüzde tüketilen daha çok arpadan yapılan **bira**, **viski**, kuru üzüm ve kuru hurma özünden yapılan **nebiz**, **arak**, **konyak**, tahıldan elde edilen **cin**, şeker kamışının damlatılmasıyla elde edilen **rum**, olgunlaşmamış haşhaş bitkisinin meyvesinden yapılan **afyon**, afyondan çıkartılan **morfin**, koka bitkisinin yapraklarından elde edilen ve yarım ile bir gram kadarının insanı öldürmesine yeten **kokain**, uzun ve devamlı yeşil kalma özelliği olan, Arap veya Habeş çayı adı da verilen ve yapraklarından uyuşturucu elde edilen **kat**, direk hafızayı felç etme özelliğine sahip **meksika otları** ve aynı nitelikte olan adını sanını bilmediğimiz ama insan aklı üzerinde aynı yan etkilere neden olan her şey, yukarıdaki hadisın hükmüne dahildir ve haramdır. (Seyyid, 1406, s. 2/37)

2. HAMR VE MUHADDİRÂTIN KUR'ÂN, SÜNNET, İCMÂ' VE AKIL AÇISINDAN HARAM KILINIŞININ DELİLLERİ

İslâm hukukçuları Kur'ân ve Sünnet'teki kullanılışlarını, akıl üzerinde aynı nitelikte sebep oldukları etkilerini, necasetlerinin aslî olup olmaması açısından; hamr, muhaddirât, muskirât, müfettirât ve farklı isimlerle nitelen bu içecek ve maddelerin tümünü aynı kategoride değerlendirmişlerdir. Çünkü Peygamber efendimize bunların bir kısmının kullanılmasının hükmü sorulduğunda; o “sarhoş eden her şey hamrdır. Hamrın hepsi de haramdır” (Müslim, 1966, s. 13/173) buyurarak genel bir cevap vermiştir. Bu da Kıyamete kadar isimleri farklı olsa da aynı niteliğe sahip olan her içecek ve her maddenin hükmünün bu hükme tabi olacağı anlamına gelir. (el-Kâsânî A. , 1986, s. 7/39)

2.1. Kur'ân Delili

Hz. Ömer'in (ra): “Hamr; aklı örten her şeydir” ifadesi ve müfessirlerin de; alkol ve uyuşturucunun genel ismi olarak izah ettikleri “hamrın” haram olduğu hakkında Kur'ân-ı Kerim'de dört âyet nâzil olmuştur: İlk olarak Mekke'de hurma ve üzümün hem içki, hem de güzel bir rızık edinilebileceği” (Nahl 67/16) âyeti inmiştir. Bu âyetin nüzûlüne rağmen müslümanlar, alkol kullanımına devam etmişlerdir. Çünkü âyette haram kılındığına dair bir yasaklama yoktur. Yani helâldir. Ancak Hz. Ömer, Muaz bin Cebel ve ashaptan bir grup, Peygamberimiz'e (sav) gelerek, ey Allah'ın Resûl'ü “Hamr hakkında bir şeyler yapmanı arzu ediyoruz. Çünkü hamr; aklı gidermekte ve malı telef etmektedir” dediler. Bu olaydan hemen sonra:” Peygamber'e sarhoşluk veren şeyler ve şans oyunlarının sorulduğu, ikisinin de zararlı olduğu ancak bazı yararları olduğu ve yol açtıkları kötülüğün yararlarından fazla olduğu” (Bakara 219/2) âyeti nâzil olmuştur. Ancak hamrı içmeye devam edenler olduğu için toplumun gidişatında fazla bir değişiklik olmamıştır.

Abdurrahman b. Avf, ashaptan bir grup arkadaşını hamr ziyafetine davet etmiş, namaz vakti gelince de namaza durmuşlardır. Namazda farkında olmadan Kâfirun sûresinin ikinci âyetini “Ey kafirler! sizin tapıtığınıza ben de taparım.” şeklinde yanlış okumuşlardır. Bunun üzerine “sarhoş iken namaz kılmamaları ve bilinçleri normale dönünceye kadar beklemeleri emrini ihtiva eden” (Nisâ 43/4) âyet nâzil olmuştur. Bu âyetin inmesiyle birlikte hamrı kullananların sayısında bir hayli azalma olmuştur.

Bir süre sonra Osman b. Mâlik, Ensar'dan bir grup arkadaşını hamr ziyafetine davet etmiştir. Sarhoş olunca kavgaya tutuşmuşlardır. Olayı duyan Hz. Ömer "Allah'ım! hamr hususunda bize apaçık bir beyan indir." diye dua etmiştir. Kısa bir süre sonra "Aklı örten şeylerin, kumarın, dikili taşların ve fal oklarının şeytan işi pislikler olduğu ve ondan kaçınarak kurtulmaları gerektiği, aksi halde şeytanın; düşmanlık ve kinle onları birbirine düşman edeceği, Allah'tan uzaklaştıracağı bu nedenle de bu hal başlarına gelmeden derhal bu zararlı maddelerden vazgeçmeleri gerektiği ikazı ve adeta vazgeçmelerini isteyen bir soru ile ilgili âyetler nâzil olmuştur. (Mâide 90-91/5) Hz. Ömer (ra) sonu bir soru olan bu âyetleri okur okumaz "vazgeçtik ya Rab" diyerek sevincini ifade etmiştir. (el-Cezîrî, 1418, s. 5/16-17; er-Râzî, 1308, s. 3/433; el-Kurtubî, 1976, s. 6/286; ed-Dârimî, 1418, s. 2/253; el-Bâr, 1412, s. 187)

1. Kur'ân'ın Tadrîcîlik Üslûbu ve Hamrın Aşamalı Olarak Yasaklanması ile İlgili Âyetler Hakkında Değerlendirme

Kur'ân-ı Kerim, bütün emir ve yasaklarda olduğu gibi, hamrın yasaklanması hususunda da zayıf ve cahil tabiatlı insanı zorlamamıştır. Zira aşamalı olarak üç merhaleden yasaklama yoluna gitmiştir. Çünkü yüce Yaraticı, o dönem insanların sarhoş edici ve akli giderici maddeleri kullanma konusunda sınır tanımadıklarını biliyordu. Uzun yılların alışkanlıklarını bir çırpıda onlardan bırakmalarını istemek onlara ağır gelebilirdi. Bu nedenle geleceğin güvenilir ve samimi nesillerini oluşturmak için onlara en uygun hayat prensiplerini de öğretmiş ve hamrı üç aşamada yasaklamıştır. Bu üç aşamayı şöyle özetleyebiliriz:

Birinci Aşama: Hamrı kullanan kimseye, büyük bir kötülükle karşı karşıya olduğunun öğretilmesi

Bir âyet nâzil olmuş, müslümanlara; hamrda büyük kötülüklerin olduğunu, akli felç ettiğini, düşünce, idrak ve bilinci kapadığını ve sınırsız sosyal ve toplumsal sorunlarla karşı karşıya getirdiğini bildirmiştir. (Bakara 219/2) Öte yandan aynı âyet, bu zararlı maddelerle ticaret yapan bazı insanların ondan kazanç elde edebileceğini de ifade etmiş ve müslümanlardan, birbirine zıt olan bu iki unsur arasında düşünce ve idrakleriyle bir denge sağlamalarını istemiştir. (Âşur T. b., 1985, s. 4/56; Suûd, 1983, s. 2/35-44)

İkinci Aşama: Sarhoşken namaz kılmanın yasaklanması

İkinci âyetin inmesiyle müslümanlar rûhî açıdan arınmaya ve nefislerine hakim olmaya davet edilmiştir. Bu da müslümanları, hayatlarının her anında Allah'ın rızasını gözetmeye sevk etmiştir. Her ne kadar Peygamber'in (sav) müezzini, namaz vakitlerinde sarhoş olan, namaza yaklaşmasın diye çağrıda bulunsada ahabın, Peygamber'den ve namazdan ayrı kalması düşünülemezdi. (Nisa 43/4) Bu nedenle bu âyetin inmesinden sonra çoğunluk hamrı bıraksa da, bırakma hususunda zorlanan insanlar hamrı kullanmaya devam etmişlerdir. (ez-Zemahşeri, 1985, s. 2/54; en-Nesefî, 1982, s. 3/32; Âşur T. b., 1985, s. 4/57)

Üçüncü Aşama: Hamrın kullanılmasının tamamen yasaklanması

Yüce Allah bu âyetle; hamrın insanın en büyük düşmanı olan şeytan işi pislik olduğunu bildirmiş, müslümanlara ondan kaçınmalarını emretmiştir. Âyette "ondan kaçın" buyrulmuştur. (Mâide 90/5) Çünkü kaçınma, haramdan çok daha şiddetlidir. Zira kaçınmanın anlamı; durum ne olursa olsun o âfete bir daha asla ve asla yaklaşılmamasıdır. Yani hamr, haramdır demekle yetinilmemiş; onu satana, alana, sunana ve hatta kullanan ile bir arada bulunana bile haram kılmıştır. Bu âyetin inmesiyle birlikte müslümanlar, Rablerinin emrini yerine getirmek için adeta birbirleriyle sarhoş edici ve akli yok edici maddeleri ortadan kaldırma yarışına girmişlerdir. Hz. Ömer (ra) gibi ahabın tümü de lisanı hal ile vazgeçtik Rabbimiz! demişlerdir. (en-Nesefî, 1982, s. 3/32-34; ez-Zemahşeri, 1985, s. 2/198)

2.2. Sahih Sünnet Delili

Hamrın haram kılındığına dair sahih sünnette delâlet açısından te'vil götürmez nitelikte hadisler vardır. Bunlar:

1. Enes'in (ra) rivâyet ettiği hadise göre şöyle demiştir: "Ben, Ebû Talha'nın evinde misafirlerine hamr ikram ediyordum. O gün onların hamrı el-fadîh idi. Resûlullah (sav) bir tellala hamrın haram kılındığını ilan etmesini emretti. İlanı duyan Ebû Talha, bana hamrı dışarıya dökmemi söyledi. Ben de alıp dışarıya döktüm. Medine (sokaklarında) hamr akıyordu." (Müslim, 1966, s. 6/88)

2. Abdullah b. Ömer'den (ra) rivâyete göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Her sarhoş eden şey hamrdır ve her hamr da haramdır." (Müslim, 1966, s. 13/173)

3. Cabir'den (ra) rivâyete göre Ceyşan'dan (Yemen) bir adam, Resûlullah'a (sav) Yemen'de mısırdan yapılan ve adı el-mizr olan bir şarabın hükmünü sormuştur. Peygamberimiz, o maddenin sarhoş ettiğini

öğrenince “Sarhoş eden her şey haramdır.” buyurduktan sonra sarhoş eden şeyleri içen kimseye, cehennem ehlinin teri veya cehennem ehlinin kan ve irini anlamına gelen tînetü'l-habal'den içirmeye ahdettiğini bildirmiştir. (Müslim, 1966, s. 13/171)

Bu konuda bunlara benzer daha birçok hadis vardır ki, rivâyetlerin bir araya toplanmasıyla tevâtür derecesine ulaşırlar. (Kudame İ. , ty., s. 9/158)

2.3. İcmâ'a Delili

İslâm âlimleri, domuz etinin haram oluşuna dair icmâ' etmişlerdir. İbni Battal, İbni'l-Munzir, İbni Hazm, İbni Abdi'l-Berr, İbni Kudâme, İbni'l-Kattân, el-Kurtubî ve en-Nevevî, bu icmâ'ı bize nakleden âlimlerden bazılarıdır. (el-Askelânî, ty., s. 6/344; Kudame İ. , ty., s. 4/123; Abdi'l-Ber, 2011, s. 5/415 ; es-Sekkâf, 1983, s. 3/301; en-Nevevî, 1967, s. 2/215) Hanbelî fıkıhçıları da; hamrı domuz etine kıyas etmişlerdir. Onlara göre her ikisi de (haram li-aynihi) bizzat kendisindeki pislikten dolayı haram kılınmıştır. Domuz etiyle tedavi etmek nasıl ki caiz değilse, aynı şekilde tedavi olmak amacıyla hamr da kullanılamaz. Zaruret gereği tedavi amacıyla hamr kullanılamaz. Çünkü onun kullanılmasında herhangi bir deva söz konusu değildir. Hastalar için şifa değildir. Bu nedenle de tedavi amacıyla kullanılması mübah hale gelmez demişlerdir. (Kudame İ. , ty., s. 1/330-331)

2.4. Akıl Delili

Hanefî fıkıhçılar hamr, malın yitirilmesi, aklın ifsadı, küçük düşürülme ve alay konusu edilme nedenidir. Akıl sahibi kimseye yakışan ise bu olumsuz nitelikleri barındıran her şeyden kaçınması ve onu terk etmesidir. Cafer et-Tayyar (ra) hem cahiliye döneminde hem de müslüman olduktan sonra her tür hamrdan sakınır ve şöyle derdi: “Akıllı kimse, aklını arttırmak için çalışıp çabalar ve sorumluluk altına girer. Halbuki aklımı örten ve bilincimi kapatan bir şeyden ben asla bir şey kazanamam.” (es-Serahsî, 1990, s. 24/2; Âbidin, 1412, s. 4/297; İbnu'l-Humâm, ty., s. 3/287)

3. HAMRI KULLANANIN CEZASI, HADD-İ HAMR VE HADD-İ ŞÜRB VE HADD-İ SÜKR KAVRAMLARININ İSLÂM HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Hamrı Kullanmanın Cezası

Hamr kullanan kimseye verilecek olan ceza, sünnet ile sabit olmuştur. Bu hususta bize birçok hadis ulaşmıştır. Hadislerin tümünün ifade ettiği husus, hamr içen kimseye verilecek cezanın bedenî olduğudur. Hanefî uleması, haram kılınan içeceklerin kullanılmasından dolayı iki had (ceza) uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunlar; haddü's-şürb ve haddü's-sükr'dür.

Haddü's-Şürb: Bu özellikle de hamr (şarap) adı verilen malum alkolün içilmesi dolayısıyla verilen cezadır. Bu nedenle buna haddü'l-hamri de denmektedir. Hanefî fukahası, bu cezanın uygulanması için bu maddenin az veya çok içilmesi arasında bir fark görmemişlerdir. Ayrıca cezanın verilmesi için sarhoşluk şartını da aramamışlardır. Bu husustaki dayanakları, Resûlullah'ın (sav) “hamrı içen kimseyi kırbaçlayın” buyruğudur. Bu hadis, on iki sahâbî tarafından rivâyet edilmiştir. Bunlar: Ebû Hureyre, Muaviye, Abdullah ibni Ömer, Kubaysa ibni Zueyb, Cabir b. Abdillâh, Şurey ibni Suveyd, Ebu Saîd el-Hudrî, Abdullah ibni Amr, Cerir ibni Abdillâh el-Beceli, Abdullah ibni Mes'ûd, Şurahbil ibni Evs, Ğatîf ibni'l-Haris'dir. Ebu Hureyre'nin hadisini Tirmizî dışındaki tüm sünen sahipleri tahriç etmişlerdir. Muaviye'nin hadisini Nesaî dışındakiler tahriç etmişlerdir. İbni Ömer ve Cabir'in hadislerini, Nesaî tahriç etmiştir. Kubaysa'nın hadisini Ebû Dâvûd tahriç etmiştir. Ebu Saîd el-Hudri'nin hadisini İbni Hibban tahriç etmiştir. Ğatîf'in hadisini el-Bezzâr tahriç etmiştir. Diğer sahâbîlerin hadislerini; Hâkim tahriç etmiştir. (ez-Zeyla'i, 1976, s. 3/346; İbnu'l-Esir, 1389, s. 4/333 ; el-Heysemî, 2011, s. 6/277; eş-Şevkânî, 1976, s. 2/434)

Haddü's-Sükr: Bu da adı hamr olarak bilinen şarap dışında sarhoş edici ve akli giderici bir maddenin kullanılması veya içilmesi ile uygulanması gereken haddir. (el-Kâsânî A. , 1968, s. 7/39; el-Bârî, ty., s. 3/195; İbnu'l-Humâm, ty., s. 4/178) Ancak cumhûru fukaha, hamr adındaki şarap ile diğer sarhoş edici maddeler arasında bir ayırma gitmemişlerdir. Onlara göre sarhoş eden her içecek; çok olsun, az olsun hamrdır ve haramdır. Üzümden yapılan hamr şarabını içene verilen cezanın aynısı, diğer sarhoşluk veren şarapları kullanan için de aynıdır. (Rüşd, 1379; el-Hatîb, 1412, s. 4/187; Kudame İ. , ty., s. 8/304; eş-Şirâzî, 1986, s. 2/286; el-Bâcî, 1969, s. 3/147) Bu husustaki delilleri “sarhoş edici her madde hamrdır ve her hamr da haramdır” hadisidir. (Müslim, 1966, s. 3/331; Hanbel, 1974, s. 7/78; Kutni, 1986, s. 3/1318 ; Hibban, 1988, s. 13/1232) Bu hadisi yirmi altı sahâbî rivâyet etmiştir. Bunlar: Abdullah ibni Ömer, Enes b. Mâlik, Hz. Ömer, Kurre b. İyas, Kays b. Sa'd, Ebu Mûsa el-Eş'ârî ve diğerleridir. İmâm-ı Âzama göre haramlığı ve dolayısıyla haddi gerektiren sarhoşluk, akli gideren sarhoşluktur. Böyle bir durumda sarhoş kimse; kadın

olsun, erkek olsun, yerde olsun, gökte olsun fark etmez, karşısındaki kişinin dediklerini anlayamayacak ve onu tanıyamayacak kadar sarhoş ise haramlık devreye girer ve haliyle haddin uygulanması gerekir. Bu hususta “şüpheli hallerde hadleri uygulamaktan sakının” hadisini delil almışlardır. (Tirmizi, 1387, s. 3/242) Ancak Ebû Yûsuf ve Ebû Muhammed bu hususta fakihlerin çoğunluğunu oluşturan diğer görüşe meyletmişlerdir. O da itibar edilmesi gereken sarhoşluğun, insanların örfünde bilinen haldir görüşüdür.

İslâm hukukçuları hamr kullanan kimseye verilecek cezanın miktarı hakkında farklı görüşler belirtmişlerdir. Bunun nedeni de İslâm’ın ilk dönemlerindeki farklı uygulamalardır.

Hanefiler, Mâlikîler ve Hanbelîler’in bazılarından oluşan cumuru ulemaya göre hamr kullanan kimseye verilecek ceza seksen kırbaştır. Çünkü her ne kadar Hz. Peygamber ve Ebu Bekir ilk dönem uygulamalarında caydırıcı ve ihtiyacı karşılayıcı olduğu için kırk kırbaç ceza biçmiş olsalar da, daha sonra İslâm’ın sınırlarının gelişmesi ve müslümanların dünyaya karşı biraz daha meyletmesiyle durum değişmiştir. Kaldı ki, onların verdiği bu ceza tazir cezasıdır. Aksi halde ashap muvafakat etmezdi. Nitekim ashap, o dönem için kırkın değil de seksen kırbaçın caydırıcı ve daha uygun bir ceza miktarı olduğu hususunda icmâ’ etmişlerdir. Onları böyle bir karar almaya sevk eden ise Şam ve diğer refah içerisindeki İslâm beldelerinin valilerinin şikâyetleri olmuştur. Halid b. Velid ve Ebu Ubeyde bunlardandır. Bunun üzerine dönemin Halifesi Hz. Ömer, bu yeni sorun hakkında ashabıyla istişarede bulunmuştur. Abdurrahman b. Avf Kur’ân’daki hadlerin en hafif olanı seksen celdedir. Ali b. Ebî Tâlib de şarap kullanan sarhoş olur, sarhoş olan gelişigüzel konuşur, böyle yapan da iftira eder. İftira edenin cezası da seksen kırbaştır diyerek bu suç için seksen kırbaçın uygun olacağını belirtmiştir. Ashap da kendilerine sunulan bu cezanın miktarını uygun bulmuş ve oy birliği ile kabul etmişlerdir. (Müslim, 1966, s. 3/1330-1331; Hanbel, 1974, s. 3/115,176,180,272)

İkinci görüş sahibi olan Şâfiîler ise; kırk kırbaç vurulmasının uygun olan ceza miktarı olduğunu belirtmişlerdir. Bu hususta dayanakları ise Hz. Ali’nin uygulamasıdır. Çünkü Hz. Ali, Velîd b. Ukbe’ye kırk kırbaç vurmuş ve Peygamber (sav) kırk kırbaç vurmuştur, Ebu Bekir kırk kırbaç vurmuştur, Ömer seksen kırbaç vurmuştur ve bu bana daha sevimli gelendir demiştir. (Müslim, 1966, s. 3/1331-1332 ; Dâvûd, s. 2/473; Hanbel, 1974, s. 1/82) Onlara göre Peygamber’in fiili, hüccettir ve başkasının fiili için terk edilemez. Peygamber’in, Ebû Bekr’in ve Ali’nin uygulamalarına muhalefet eden bir görüş üzerinde icmâ’ın vuku bulması mümkün değildir. Ömer’in ashaba istişare sonucu uygun gördüğü görüş ise halife olmasından dolayı ziyade kabul edilir şeklinde yorumlanabilir demişlerdir. (Müslim, 1966, s. 3/1331-1332 ; Dâvûd, s. 2/473; Hanbel, 1974, s. 1/82)

İslâm hukukçuları bu görüşleri değerlendirdikten sonra Şafiîlerin görüşünün delillerinin daha kuvvetli olduğunu ve daha muteber olduğunu söylemişlerdir. Çünkü Ömer’in uygulaması, halife olarak kendisine tanınan haktan dolayı yaptığı bir uygulamadır ve bu da ta’zir babında değerlendirilmelidir. Halife günün ihtiyaçlarına binaen bunu had cezası olarak değil de kendisine tanınan mübah sınırları dahilinde caydırıcı olan bir ta’zir cezası olarak uygulayabilir. (el-Cezîrî, 1418, s. 2/444)

Her hamr kullanan kimseye ceza verilmez. Hamr kullanan kimseye bu cezanın uygulanabilmesi için yine İslâm hukukunca belirlenen şartların oluşması gerekir. Bu şartlar:

1. Müslüman olması, zimmî, müstemin ve onların konumunda olan kimselere had uygulanmaz.
2. Mükellef - akil bâliğ- olması gerekir. Çocuklara, zihinsel engelli olanlara ve bunak olanlara had uygulanmaz.
3. Kendi isteğiyle kullanması. İçmeye veya kullanmaya zorlanan, unutarak veya hataen içen kimseye de had uygulanmaz. Bu hususta delil Peygamber’imizin (sav) “ümmetimin hata ve unutkanlıktan dolayı yaptıkları affedilmiştir” (İbn Mâce, s. 1/348) buyruğudur.
4. Haram olduğunu bilerek kullanması. Cumhuru ulema haddin uygulanması için kişinin hamrı kullanmanın haram olduğunu bilerek kullanması gerektiğine hükmetmişlerdir. Örneğin müslüman olmayan bir ülkede yaşarken müslüman olan ve sarhoş eden madde içen kimseye, had uygulanmaz. Çünkü böyle bir kimsenin cehaleti cezayı düşürücüdür. Nitekim Hz. Osman ve Hz. Ömer’den “had ancak bilen kimse için vardır” (Kudame İ. , ty., s. 10/331) ifadesi rivâyet edilmiştir. Ancak bir İslâm beldesinde yaşayan bir kimsenin böyle bir bahanesi olamaz. Yani onun cehaleti mazur görülemez. Mâlikî mezhebinde zinanın haramlığı hususundaki cehaleti özür olarak kabul edilirken, hamrın haramlığı hususundaki cehaleti özür olarak kabul edilmemiştir. Çünkü hamrın neden olduğu kötülükler, zinanın neden olduğundan daha şiddetlidir. Sarhoş olan kimse; zina yapabilir, hırsızlık yapabilir ve katil olabilir. Bu nedenle hamr, kötülüklerin anası olarak anılmıştır. Bundan dolayı bu husustaki cehalet özür olarak kabul edilmemiştir.
5. Hamrı kullanmak zorunda kalmaması. Aksi halde susuzluk, açlık ve benzeri helak edici bir durumla karşı karşıya kalan kimse, zaruret miktarınca kullanabilir. Bu hal, cezayı gerektirmez. Çünkü Rabbimiz şöyle buyurmuştur: “Kim mecbur olur da, istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsü aşmaksızın yemek zorunda kalırsa, ona günah yoktur.” (Bakara 173/2)
6. Sarhoş edici bir madde

kullanması. Bu maddenin hamr veya başkası, az veya çok olması, sarhoş etmesi veya etmemesi arasında bir fark yoktur. Bu, Mâlikîler, Şâfiîler, Hanbelîler, Zeydîler ve İmâmiyyelilerden oluşan cumhurun görüşüdür. Hanefîler, hamr konusunda cumhurun bu görüşüne katılmışlardır. Ama diğerleri için sarhoş edecek miktarda kullanması şartını getirmişlerdir. Ancak sahih hadisler dikkate alındığında her sarhoş edicinin hamr olduğu sonucuna ulaşılır. Bu da cumhurun ifadesiyle haddi gerektirdiği anlamına gelir. 7. Hanefî fıkıhçıları alkol kullanan kimseye bu cezanın uygulanabilmesi için ikrar vakti veya şahitlik edilen vakitte, yerin mahkemeye uzak olması gibi bir şer'î özur dışında, alkol kokusunun bulunmasını şart koşmuşlardır. Ancak Muhammed b. Hasan ve cumhuru ulema bu hususta onlara muhalefet etmişlerdir. (el-Mûsilî, 1356, s. 2/54; Avde, 1984, s. 2/511)

4. ALKOL VE UYUŞTURUCU MADDELERİN AKLÎ, SIHHÎ, MANEVÎ, MADDÎ VE TOPLUMSAL AÇIDAN ZARARLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İslâm Dini, alkol ve uyuşturucu maddeleri haram kılarken, onların akıcılığına veya katı oluşuna bakmamıştır. Bilakis onların, içen ve kullanan kimse üzerindeki Allah'ın şerefli kıldığı aklı gideren ve insanlığını ayaklar altına alan yıkıcı özellik ve niteliğine bakmıştır.

Şüphe yok ki aklı gideren her tür alkol ve uyuşturucunun genel ismi olan hamr her kötülüğün anahtarıdır. Nitekim Ebû Derdâ şöyle demiştir: “Dostum (sav) bize hamrı kullanmamayı vasiyet etti. Çünkü hamr her kötülüğün anasıdır.” (Mâce, s. 2/119) Âyette de “Şeytanın, sarhoş edici maddelerle ve şans oyunlarıyla insanların arasına düşmanlık ve nefret sokacağını ve onları Allah'ı anmaktan ve namazı kılmaktan alıkoyacağını bildirmiş ve ondan el çekmeleri gerektiğini hatırlatmıştır.” (Mâide 91/5)

4.1. Aklî Açıdan Zararları

Alkol ve uyuşturucu kullanan kimse, her şeyden önce aklî dengesini yitirir. Sözlü ve pratik eylemlerini kontrol edemez. Bilinçsiz bir şekilde nefsinin emrettiği her kötülüğü yapar, kendinin, ailesinin ve eğer önemli bir resmî görevde bulunuyorsa devletin sınırlarını ve mahremiyetini ifşa eder ve tehlikelerle karşı karşıya kalmasına neden olur.

Alkol ve uyuşturucu kullanan kimse genellikle bu haramı işlemekle kalmaz, zina, cinâyet, hırsızlık ve daha akla gelmeyen cürümlere uzanır. Bu haramların etkisi, bilinci zayıflatmak, sorumsuz ve dengesiz kılmakla sınırlı kalmamakta; çoğu zaman kişiyi tamamen çıldırtıp delirtmektedir. Bu husus günümüzde bilimsel olarak da kanıtlanmıştır. (el-Kurtubî, 1976, s. 6/293)

4.2. Sağlık Açısından Zararları

Bu konuyu iyice anlamak için öncelikle haram kılınan hamr ve benzeri maddeler deva mıdır? Yoksa aklı ve bedeni felç eden öldürücü bir zehir midir? Sorusunun cevabı üzerinde iyice düşünmeliyiz. Londra Üniversitesi psikiyatri bölümü başkanı Prof. Dr. Obri Luvis bu hususta şöyle der: “Alkol, tüm dünyada resmî makamlarca herkese kullanılması için izin verilen tek zehirdir. Sorunlarından kaçmak isteyen kimse, kendini alkol denen bu zehrin pençeleri arasına atar. Bu nedenle karakersiz ve şahsiyetsiz kimseleri, en çok alkol kullananlar olarak görürsünüz. Bir doz alkol veya uyuşturucu, ilk etapta zehirlenmeye neden olur, ardından vücuda aşırı bir heyecan vererek onda bilinç kaybına neden olur.” (el-Bâr, 1412, s. 21) Alkolün sindirim sistemimiz üzerinde yıkıcı bir etkisi vardır. Öncelikle gastrit, ülser, beslenme ve sindirim bozukluklarına neden olur. Vücudumuzdaki B vitaminini yok ederek refleks ve hareket bozukluklarına yol açar. En büyük tahribatı sinir sistemimiz üzerinde yapar. Beyni etkilediği için insan, karar veremez ve kontrolünü de kaybeder. Kasları zayıflatmasından dolayı da titremeye ve hafıza kaybına yol açar. Karaciğerde yağlanma ve büyümeye neden olur. Görevini yapamayan organ, siroz hastalığının kurbanı olur. Sinir sisteminde yaptığı tahribattan dolayı depresyon gibi ruhsal hastalıklara neden olur. (el-Bâr, 1412, s. 52) Dr. Abdullah Ebu Gûdde alkol ve uyuşturucudan kaynaklanan hastalıkları şöyle sıralamıştır: 1. Anemi; alkol oksijen taşıyan kırmızı kan hücrelerini yok ettiği için vücutta kansızlık meydana gelir. 2. Kanseri tetikler. 3. Kalp damar hastalıklarına yol açar. 4. Bunamaya neden olur. 5. Eklemlerde gut adı verilen tahammül edilemez ağrılara neden olur. 6. Damarların dengesini sağlayan sempatik sinir sistemini bozduğu için yüksek tansiyona, böbrek hastalıklarına ve felçliğe neden olur. (Gudde, 1991, s. 204)

4.3. Manevî Açıdan Zararları

Alkol ve uyuşturucu kullanan bir kimse kendi arzusuyla Rabbiyle olan bağını koparmış olur. Zira böyle bir kimse namaz ve diğer ibadetleri edâ edemez. Edâ etse bile gelişigüzel, bilinçsiz ve ruhsuz bir halde yapar. Hatta ibâdeti esnasında aklî dengesi yerinde olmadığı için ağzından kendisini günaha düşürecek sözler çıkabilir ki, bu da onu ibadet ve kulluğun manasından tamamen uzaklaştırır.

Alkol ve uyuşturucunun zararı bununla da kalmaz, müslümanı, imanından da soyutlar. Çünkü bu maddeleri kullanan kimse bilincini, hislerini, şuur ve idrakini de yitirir. Resûlullah'ın (sav) "içki içen kimsenin onu içerken mü'min olarak içmeyeceğini" (Buhârî, 1987, s. 57) bildirmesi bunun en açık delillerindedir. Sanki bize insanı insan yapan akıl ve bilinci, müslümanı mü'min yapan ise imanı ve inancıdır diyor. Gerçekten de sarhoş kimse; kişiliğini, insanlığını, vicdanını, bilincini yitirir. Kısacası adım adım helak olmaya yol tutar.

Öte yandan müslüman, âlemlerde kendisi sayesinde ümmetlerin en hayırlısı olma payesine erdiği İslâm dinini, yüceltme uğrunda çalışan cesur, emîn ve samimi bir erdir. Söz ve manasıyla Allah'ın kelâmı olan Kur'ân da, bizi güçlü ve izzetli müslümanlar olmaya davet eder. Çünkü zayıf ve güçsüz olanlar daima zillete düşmüşlerdir. Tarih sayfaları bunların örnekleriyle doludur. Kaldı ki İslâm ve zillet birbirine zıt kavramlardır ve bir arada yaşamaları mümkün değildir. Bu hususta Rabbimiz müslümanlara, düşmanlarına karşı güçlerinin yettiği kadar kuvvet ve savaş atları hazırlamalarını ve onlar aracılığıyla Allah'ın ve müslümanların düşmanlarını korkutmalarını emretmiştir." (Enfal 60/8) Âyette hazırlanması emredilen kuvvet, şüphe yok ki bedenî, askerî, siyâsî ve kültürel kapsamlı bir kuvvettir. Bunların hepsinden daha da önemlisi Allah'ın, yaratılışımızın gayesi kıldığı İslâm risâletini taşıma ve kulluk sorumluluğumuzu en iyi şekilde yerine getirebilmemiz için muhtaç olduğumuz iman kuvvetidir. (Ferah, 1983, s. 318; Ğudde, 1991, s. 211)

4.4. Maddî Açıdan Zararları

Alkol ve uyuşturucu kullanan kimseler üzerinde yapılan bilimsel çalışmalarda, tümünde normalin çok üstünde farklı derecelerde bencillik olduğu saptanmıştır. Bu bencillik onları daha çok alkol ve uyuşturucu kullanmaya, hatta öldürücü dozlarda almaya sevk etmektedir. Bu da onların daha çok harcama yapması anlamına gelir. Haram olan bu maddeleri kullanma sonucu dağılan ailelerin sayısı her gün artmaktadır. Nedeni de aile fertlerinin geçim kaynağı olan servetlerini ve kazançlarını anlık sarhoşluklara yatırmalarıdır.

Gün geçtikçe bu uğurda daha çok mal harcanmakta ve telef edilmektedir. Bunun nedenlerinden biri de alkol ve uyuşturucudaki çeşitliliğidir. Geçmişte sınırlı sayıda sarhoş eden sıvı ve katı maddeler bulunurken, günümüzde çeşitlerini saymak mümkün değildir. Bir diğer nedeni de alkol ve uyuşturucu ticaretinin uluslararası sahada mübah bir ticaret mantığıyla değerlendirilmesidir. Her ne kadar resmî olarak bir kısmı yasaklanmış gösterilse de hakikatte böyle değildir. Çünkü dünya alkol ve uyuşturucu ticaretinin devleri arkasında devamlı bir devlet desteği vardır. Ancak bundan da tehlikelisi müslümanların, Kur'ân'ın ifadesiyle şeytan işi böyle bir pisliğin -alıcıları, satıcıları ve kullananları olarak- kurbanı olmalarıdır. (Ferah, 1983, s. 318; Ğudde, 1991, s. 211)

4.5. Toplumsal Zararları

Alkol ve uyuşturucunun en tehlikeli tarafı, aileyi ve toplumu hedef almasıdır. İnsanlar ilk etapta bu maddeleri içine düştükleri sorunlardan kurtulmak, keyif almak, huzur bulmak ve dinlenmek için kullanırlar. Ancak hayatın gerçeği bize bu zehirleyici maddelerin bir eğlence aracı olmadığını göstermektedir. Aksine bunlar, toplumu ve fertlerini derinden etkileyen tuzaklardır. Fertler, bu şeytan pisliği tuzaklara düştüklerinde düşünce, değerlendirme, yorumlama ve benzer kabiliyetlerini tamamen yitirmektedirler. Zamanla bu olumsuzluklar katlanmakta ve fertler birbirinden tamamen kopmaktadır. Bu da toplum olma ve birlikte yaşama sistemini yıkmaktadır. Bir toplumda; hırsızlık, kavga, öldürme, saldırganlık, sevgi ve şefkatten mahrum olma gibi alışkanlıklar kol gezerse, o toplum iflah olmaz. Medeniyetten nasibini alamaz. Aksine nefsinin, şeytanın ve şeytanlaşmış kimselerin kulu ve kölesi olur. Sadece ülkemizde alkol ve uyuşturucunun neden olduğu aşağıdaki tabloya yansıyan verilere bakarsak, düşüncemizde ne kadar haklı olduğumuz bilinecektir (yesilay.org.tr., 8.12.2020)

- ✓ Cinâyetler: %85
- ✓ Eşe karşı şiddet: %70
- ✓ Trafik kazaları: %65
- ✓ Akıl hastaları: %60
- ✓ Cinsel istismar: %50
- ✓ Şiddet olayları: %50

4.5.1. Türkiye'deki Gazetelerden Alkol ve Uyuşturucu Haberleri

- ✓ Yapılan araştırmaya göre her 25 ölümden en az 1 tanesinin nedeni alkol.
- ✓ İçki içen sevgililer birbirini bıçakladı (Samsun).
- ✓ Dost hayatı yaşayan bir çift, içki içtikten sonra tartışarak bıçakla birbirini yaraladı (Eskişehir).

- ✓ İzmir'in Konak ilçesinde bir market sahibinden bıçak tehdidiyle sigara ve içki isteyen şahıs, polisler de bıçakla saldırdı.
- ✓ Adana'da halı satıcılığı yapan amca ve yeğenlerin içki masasında halı parası yüzünden yaptıkları kavga kanlı bitti.
- ✓ Muğla'nın Marmaris ilçesinde alkollü dört arkadaşın tartışması ölümle sonuçlandı.
- ✓ Niğde'de içki içtikten sonra kavga edip birbirlerini bıçakla yaralayan 6 genç kavgayı hastanede de sürdürünce tedavileri ancak kelepçelenerek yapılabildi.
- ✓ Yozgat'ın Sarıkaya ilçesinde birlikte alkol alan arkadaşlar arasında çıkan tartışma ölümle sonuçlandı. (www.haberturk.com, 8.12.2020)
- ✓ Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi ve Türk Tabipleri Birliği Halk Sağlığı Kolu olarak alkol tüketimi ve Covid-19'un birlikte toplum için yıkıcı bir fırtınaya dönüşmemesi için ciddi tedbirler alınmalıdır açıklamasını yaptı.
- ✓ İtalya Sağlık Bakanlığı yetkilileri, alkol tüketiminin Covid-19'a karşı bağışıklık sistemini zayıflattığını açıkladı. (www.haberturk.com, 8.12.2020)

5. ALKOL VE UYUŞURUCUDAN KORUNMAK İÇİN İSLÂM'IN ÖNERDİĞİ KORUNMA VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ

A. Nefislerde imanın güçlendirilmesi, doğru İslâmî bilgilerin öğretilmesi, hayatın her alanında zihinlere mükâfat ve ceza dengesinin yerleştirilmesi.

Allah'ın kontrol ve gözetiminde yaşadığını bilen ve hisseden her fert, sorumluluğunun bilincinde olarak hareket eder. Yaşamı boyunca kendisine sevap getirecek eylemlere ve sözlere öncelik verir. Belleğinde yer eden sağlam inancı gereği, alkol, uyuşturucu vb. gibi haramlarla kuşatılmış olan ve tehlikeli bir buz pistini andıran bu dünya arenasından, en az hasarla geçmeye gayret eder. Bu da ona hem dünya hem de ahiret saadetini kazandırır. (VEHBE, 1981, s. 35; el-Kardâvî, 1992, s. 182) Bu yöntemin sağlıklı uygulanabilmesi için ciddi bir yol haritasına ihtiyaç vardır. Bu yol haritasında aşağıdaki kriterlere yer verilmelidir:

1. İlkokul, ortaokul, lise, üniversite ve diğer eğitim kurum ve kuruluşlarında; fikrî, akli ve bedenî açıdan sağlam karakterli nesillerin yetiştirilmesi için ciddi eğitim programlarının hazırlanması ve aynı ciddiyetle sahasında uzman kimseler tarafından hayata geçirilmesi:

Unutulmaması gerekir ki, hayatın bu dönemleri bembeyaz sayfalara benzer. Hayır işlenirse akıbeti hayırla sonlanır. Aksi durumda da fertler kötülük hususunda bir araya gelerek oluşturdukları şer cephesiyle toplumun hem dünyasını he de ahiretini karartırlar.

O halde bu merhalede öncelikli yapılacak olan, fertlerin İslâmî ahlâk ve kültür esasları üzere eğitilmesidir. Fertler, yaptıklarıyla kendilerini insanlara karşı değil, Allah'a karşı sorumlu tutmalıdırlar. İslâm'da; namaz, oruç gibi ibadetlerle okul hayatı, aile hayatı ve diğer mubah olan yaşam kriterlerini bir arada tutarak ve birbirine destek ederek bir yaşam süren fertlerden şüphe yok ki nezih toplumlar oluşacaktır. Bu toplumlardan da Allah'ın kendilerinden, onların da Allah'tan razı olacağı İslâm ümmeti meydana gelecektir.

2. Gazete, dergi, radyo, tv, sinema, uydular, internet vb. tüm kitle iletişim araçları aracılığıyla alkol ve uyuşturucunun zararlarının anlatılması:

İnancımızın özüne uygun sağlıklı bir sosyo-kültürel değişimin yapılması; her tür alkol, uyuşturucu ve aynı nitelikteki diğer maddelerin fertlerin hayatından çıkarılmasıyla orantılıdır. Özellikle insanların dizi ve filmlerde izlediklerine göre yaşamlarını şekillendirdikleri bir çağdayız. Çocuklarımız, gençlerimiz ve hatta yaşlılarımız zamanlarının çoğunu bu araçlarla harcamaktadırlar. O halde ibâdetimiz gibi hayatımızın bir parçası haline gelen bu kitle iletişim araçlarını da ibâdetlerin dünya ve ahiret saadetimizi sağladıkları gibi dünya ve ahiret mutluluğumuzu temin eder bir konuma getirmemiz kaçınılmazdır.

3. Camilerin gerçek misyonlarını ihya etmek:

Camiler; İslâm'ın ön gördüğü misyonlarında kullanıldığında geçmişte olduğu gibi günümüzde de örnek medeniyetleri oluşturan nesillerin yetiştiği eğitim kurumları olacaktır. Camiler, yediden yetmiş, kadın-erkek toplumun tüm fertlerini kucaklayabilecek ibadet ve eğitim merkezleridir. Camiye gelen kimse; Rahmanın misafiri olacağından, ev sahibinin yüceliğine yakışır bir tarzda davranış sergileyecektir. Bu da aklına, fikrine, bedenine, kendisine ve çevresindekilere özen göstermesi anlamına gelir. Kur'an'a, sünnete ve

onların öğretilerine saygı duyması ve onların getirdiği hayat düsturlarıyla yaşaması anlamına gelir. Böyle nezih bir ortamda yetişen nesil, alkol ve uyuşturucu kullanmak bir tarafa, onlara müptela olan insanların dinine ve diyanetine bakmadan yardımlarına koşarlar. (el-Hayyat, 1986, s. 11; Manzûr'd-Dîn, 1988, s. 61)

4. İlk eğitim yuvaları olan evlerde çocuk eğitimine özen gösterilmesi:

Anne ve babalar, çocuklarının ilk rol modelleridirler. Bu nedenle hangi nitelik ve karakterde çocuk istiyorlarsa, öyle bir yaşam sergilemelidirler. Başka bir ifadeyle alkolden ve her tür uyuşturucudan tiksinen çocuklara sahip olmayı arzu ediyorlarsa, hayatlarına, evlerine, arkadaşlıklarına ve dünyalarına bu zararlı maddeleri sokmamalıdır.

B. İslâm âleminin topyekûn alkol ve uyuşturucuya karşı harekete geçmesi; bunu da ancak ciddî bir plan ve proje ile gerçekleştirebilirler. Bu hususta öncelikli olarak şöyle bir yol haritası çizilebilir:

1. Tüm ülkelerin kara, deniz ve hava yollarını sıkı bir denetime alarak, resmî ve sivil hiçbir kimseye farklı bir muamele yapmadan her tür alkol ve uyuşturucuya el koymaları, ihracat ve ithalatını tamamen yasaklamaları.

2. Ülke sınırları dahilinde ismi, cismi ne olursa olsun her tür alkol ve uyuşturucu imalatının yasaklanması.

3. Tıbbî amaçlarla kullanılan alkol da dahil olmak üzere eczane ve ilaç depoları aracılığıyla satışların tamamen yasaklanması. Zaruri tıbbî ihtiyaç kadarının devletin sağlık bakanlığı gibi güvenilir kurumları tarafından temin edilmesi.

4. Alkol ve uyuşturucu kullanan veya ticaretini yapanlar hakkında ayırım yapılmaksızın caydırıcı had, ta'zir gibi İslâmî cezaların kararlılıkla uygulanması. Cezaların uygulanışının kitle iletişim araçlarıyla toplumun tüm fertlerine ulaştırılması. Zira böyle bir uygulama nefsinin kulu kölesi olmuş, hasta ve zayıf karakterli kimselerin cüretine engel olacaktır. (Ferac, 1983, s. 330; el-Ahmedî, 1405, s. 231; Ğudde, 1991, s. 245)

5. Fertlerin, alkol ve uyuşturucu kullananlardan -özellikle kullandıkları vakit- uzaklaşmaları için caydırıcı cezaların uygulanması. Zaten İslâm uleması, zaruret dışında bir müslümanın, pis ortamlarda bulunmasının caiz olmadığına fetva vermişlerdir. Bu hususta Peygamber'imizden (sav) de: "Allah'a ve ahiret gününe inanan bir kimsenin, alkol kullanılan bir sofraya oturmasını yasakladığına dair" (Tirmizi, 1387, s. 10/242-243) rivâyetler bize ulaşmıştır.

Ömer b. Abdu'l-Aziz'e, bir grup hamr kullanan kimseler getirildi. Onların kırbaçlanmasını emretti. Ona, getirilenler arasında oruçlu olan kimselerin de olduğu haber verilince, kırbaçlamaya oruçlu olanlardan başlayın emrini verdi ve siz; "Allah, Kur'an'da size buyurmuştur ki ne zaman Allah'ın mesajlarının inkâr edildiğini ve onların hafife alındığını duyarsanız, başka şeyler konuşmaya başlayınca kadar bunu yapanların yanından ayrılmalısınız, yoksa kesinlikle onlar gibi olursunuz." (Nisa 4/140) âyetini iştirmedi mi? dedi. Ömer b. Abdu'l-Aziz, bu davranışıyla zaruret olmadıkça haram fiillerin icra edildikleri yerlerde bulunmanın, o işi yapmış gibi değerlendirileceği hükmüne varmıştır. Buna binaen İslâm uleması da bir Müslümanın, alkollü davetlere icabet edemeyeceğini belirtmişlerdir. Çünkü böyle yerlere icabet etmesi, Allah'ın emrine isyan anlamına gelir. Halbuki Müslümanın imkân ölçüsünde her tür kötülüğe engel olması emredilmiştir. Bu emri çiğnemesi durumunda, fasıklara ortak sayılır ve onlara verilen cezanın aynısını hak eder demişlerdir. (Bedran, 1984, s. 132; Teymiye, ty., s. 133-134) Çünkü müslüman, sarhoş edici bu maddeleri kullandığı zaman aklını ve bilincini kaybeder, bu hale düştüğünde de Rabbinin unuttur, namaz ve diğer sorumluluklarını yerine getirmez olur. Bunun akabinde de Rabbinin yasakladığı ve cezaî sorumluluk gerektiren konuma düşer. (el-Mansur, 1400, s. 45; Rebbân, 1997; Ğudde, 1991, s. 185)

6. SONUÇ

İslâm dini insanoğlunun başta akıl olmak üzere hayatının her alanına zarar veren alkol ve uyuşturucu maddeleri insanın fitratını dikkate alarak yasaklamıştır. Bu yasağın hayata geçirilmesi peyderpey şekilde aşama aşama olurken yasağın daimi olması için ihlal eden kimseler hakkında ceza öngörülmüştür. Alkolün haram kılınması belli bir madde ile değil, akla zarar veren şekilde genel bir ifade ile her türlü uyuşturucu maddeyi kapsamıştır.

Uyuşturucu maddelerin başta bireyin sağlığı olmak üzere maddi ve manevi birçok zarara sebep olduğu görülmektedir. Bu zararlı maddelerin insanlıktan uzak tutmak için her türlü çaba ve gayret sarf edilmelidir. İslâm'ın önermiş olduğu koruma ve tedavi yöntemlerini üç aşamada ele almak mümkündür. Bunlar: 1- Alkol madde kullanmayan bireyleri bu tür zararlı alışkanlıklardan uzak tutmak. Bu hususta öncelikle aileye büyük görevler düşmektedir. Ayrıca huzurlu bir toplum hayal eden her birey ve devlet bu aşamada elinden gelen çabayı göstermelidir. 2- Uyuşturucu madde kullanımının koruma ve tedavi sürecinin en önemli ilkelerinden

birisi ise bu maddeleri insanlardan uzak tutmaktır. Bu devrede aile, toplum ve devlet her türlü çabayı sarf ederek zararlı maddelerin bireylere ulaştırılmasını engellemelidir. 3- Alkol vb. madde bağımlısı olan kişileri gerek kendileri gerek devlet ve toplumun çabalarıyla bir an önce bu zararlı maddelerden kurtarmak. Bu kısımda ise devletin ve toplumun bu kimseleri dışlamadan olabildiğince hızlı bir şekilde tedavi edilmesi elzemdir.

Nihayetinde inancımızın özüne uygun sağlıklı bir sosyo-kültürel değişimin yapılması; her tür alkol, uyuşturucu ve aynı nitelikteki diğer maddelerin fertlerin hayatından çıkarılmasıyla orantılıdır. Özellikle insanların dizi ve filmlerde izlediklerine göre yaşamlarını şekillendirdikleri bir çağdayız. Çocuklarımız, gençlerimiz ve hatta yaşlılarımız zamanlarının çoğunu bu araçlarla harcamaktadırlar. O halde ibadetimiz gibi hayatımızın bir parçası haline gelen bu kitle iletişim araçlarını da ibâdetlerin dünya ve ahiret saadetimizi sağladıkları gibi, dünya ve ahiret mutluluğumuzu temin eder bir konuma getirmemiz kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- Abdi'l-Ber, Y. İ. (2011). el-İstizkâr, Mektebetü'l-Cumhuriyye, Kahire.
- Âbidin, İ. (1412). Reddü'l-Muhtâr ala'd-Dürrü'l-Muhtâr, Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- Âşur, T. b. (1985). et-Tahrir ve't-Tenvir Usulü Nizâmi'l-İcthâdi Fi'l-İslâm, Dâru't-Tûnusi li'n-Neşriye't-Tevzîi, Tunus.
- Avde, A. (1984). et-Teşrii'l-Cinâi el-İslâmî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.
- Bedran, E.-A. (1984). el-Alâkât el-İctimâiyye Beyne'l-Müslimîn ve Ğayri'l-Müslimîn Fi's-Şerîati'l-İslamiyyeti ve'l-Yahudiyyeti ve'l-Mesîhiyyeti, Müessesetü Şebâbi'l-Câmiati, İskenderiyye.
- Beşîr, U. M. (1985). es-Siyâsetü's-Şerîyye, Mektebetü Dâri'l-Beyani, Dimeşk.
- Buhârî, M. b. (1987). Sahih-i Buhârî, Dâr ibni Kesîr, Beyrut.
- Dâvûd, E. (tarih yok). Sünen.
- ed-Dârimî, E. M. (1418). Sünen ed-Dârimî, Dâru'l-Mehâsin, Medine Münevvere.
- ed-Dehdah, A. (1996). el-Mu'cemu'l-Vasît, Mektebetü Lünnan, Beyrut.
- el-Ahmedî, S. (1405). Hikmetü Tahrîmi'l-Hamri fi'l-İslam, Mektebetü'l-Meârif, Riyad.
- el-Askelânî, İ. H. (ty.). Fethü'l-Bârî, Dâru'-Reyyân li'-Türâs, Beyrut.
- el-Bâcî, E.-V. (1969). el-Muntekâ ala'l-Muvattâ, Matbaatu's-Seâde, Kahire.
- el-Bâr, M. A. (1412). el-Hamru Beyne et-Tıbbi ve'l-Fıkhi, Dâru's-Şurûk, Cidde.
- el-Bârîi, O. (ty.). Tebyînü'l-Hakâik Şerhu Kenzü'd-Dekâik, Matbatu'l-Emiriyyeti'l-Kubra, Kahire.
- el-Cezîrî, A. (1418). el-Fıkhu ale'l-Mezâhibi'l-Erbâa, Müessesetü İhyai Türesi'l-İslamiyyi, Katar.
- el-Hatîb, M. (1412). Muğni'l-Muhtâc ilâ Ma'rifeti Elfâzi'l-Minhâc, Matbatu Mustafa el-Halebî, yy.
- el-Hayyat, A.-A. (1986). el-Müeyyidât et-Teşriyye, Dâr'u-Selâm Li't-Tibâati ve'n-Neşri, Beyrut.
- el-Heysemî, A. (2011). Mecmau'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid, Mektebetü'l-Kuds, Beyrut.
- el-İsfehânî, R. (2009). el-Müfredât, Dâru'l-Kalem, Beyrut.
- el-Kardâvî, Y. (1992). Likâât ve Muhâverât Havle Kadâyâ'l-İslam ve'l-Asr. Mektebetü Vehbe, Kahire.
- el-Kâsânî, A. (1968). el-Bedâi' ve's-Senâi' fi Tertîbi Şerâii, Matbatu'l-İmami, Kahire.
- el-Kâsânî, A. (1986). Bedâiu's-Senâi, Dâru'l-Kutubu'l-İlmiyye, Beyrut.
- el-Kurtubî, M. (1976). el-Câmi liahkâmi'l-Kur'ân, Daru'l-Kutubu'l-Misriyye, Kahire.
- el-Mansur, S. b.-A. (1400). Mevkifu'l-İslami mine'l-Hamri, yy. Riyad.
- el-Mûsilî, A. (1356). el-İhtiyar li Ta'lîli'l-Muhtâr, Dâru'l-Kutu'l-İlmiyye, Beyrut.
- en-Nesefî, A. (1982). Medarikü't-Tenzîl ve Hakaiku't-Te'vîl, Müessesetü'r-Risale, Dimaşk.
- en-Nevevî, M.-D. (1967). el-Mecmû Şerhu'l-Muhezzebi, Müessesetü'r-Risale, Beyrut.

- er-Râzî, F. (1308). Mefâtihu'l-Ğayb, el-Matbetü'l-Âmiriyye, yy.
- es-Sâatî, A. (1352). el-Fethü'r-Rabbânî, Dâru'l-Fikr, Dimeşk.
- es-Sekkâf, A. b. (1983). el-Mevsûa el-Fikhiyye, Vizaretü'l-Evkâf ve's-Şuûni'l-İslâmiyye, Kuveyt.
- es-Serahsî, E. B. (1990). el-Mebsût, Müessesetü'l-Marife li'n-Neşr, Beyrut.
- eş-Şevkânî, M. (1976). Neylü'l-Evtâr Şerhu Münteka'l-Ehbâr, Dâru'l-Memûn li't-Turâs, Dimeşk.
- eş-Şirâzî, E. İ. (1986). el-Muhezzeb, Matbatu İsa el-Halebî, Şam.
- ez-Zemahşeri, M. (1985). el-Keşşâf an Hakâiki Ğevâmidi't-Tenzil, Dâru'l-Kutubu'l-Arabi Beyrut.
- ez-Zeyla'i, C. (1976). Nasbu'r-Râye, Daru'l-Kalem, Beyrut.
- ez-Zübeydî, M. (ty.). Tâcu'l-Arûs min Cevahiri'l-Kâmûs, Dâru'l-Libyâ, Beyrut.
- Ferac, Z. (1983). el-Muskirât Edrâruha ve Ahkâmuha, Dâru Mısır li't-Tibâeti ve'n-Neşri, Mısır.
- Ğudde, A. E. (1991). Buhûs Fi'l-Fikhi't-Tibbiyyî, Dâru'l-Aksa Li'n-Neşr, Kahire.
- Hanbel, A. İ. (1974). Müsned, Daru'l-Hadis, Kahire.
- Hassan, M. E. (1987). Ahkâmu'l-Cerîmeti vel'-Ukûbeti fi's-Şerîati'l-İslâmiyyeti, Mektebetü'l-Menâr, Ürdün.
- Heyet. (1394.). Mevsûatü'l-Fıkhî'l-İslâmiyyi'l-Mısriyyeti, Vizâretü'l-Evkâf el-Mısriyye, Kahire.
- Hibban, E. H. (1988). Sahîhi İbni Hibbân, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut,
- İbnu'l-Esir. (1389). Câmiu'l-Usûl fi Ehâdîsi'r-Resûl, Mektebetü Dâru'l-Beyân, Kuveyt.
- İbnu'l-Humâm, K. (ty.). Fethul-Kadîr, Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- Kudame, E. F. (ty.). Şerhü'l-Kebir, Daru'l-Kütübi'l-Arabiyye, Beyrut.
- Kudame, İ. (ty.). el-Muğnî, Mektebetü'l-Cumhuriyye, Kahire.
- Kutni, E.-H. A. (1986). Sünen ed-Dâre Kutnî, Müessesetü Âlemi'l-Kitabi, Beyrut.
- Kutup, M. (1993). Dirâsât fi Nefsi'l-İnsâniyye, Dâru's-Şurûk, Beyrut.
- Kutup, S. (1987). Fî Zilâli'l- Kur'ân, Dâr Şurûk, Beyrut.
- Mâce, İ. (tarih yok).
- Manzûr, M. İ. (1414). Lisânu'l-Arab, Dâr Sâdir, Beyrut.
- Manzûru'd-Dîn, A. (1988). en-Nazâriyyât es-Siyâsiyye el-İslâmiyye fi'l-Asri'l-Hadîs, Silsiletü Menşûrât Câmiatü ed-Dirâsât el-İslâmiyye, Karatşi.
- Müslim, E.-H. (1966). Sahih Müslim bi Şerhi en-Nevevî, el-Matbaatü'l-Mısriyyeti, Kahire.
- Nesâî. (tarih yok). Sünen en-Nesâî.
- Rebbân, A. A. (1997). el-Muskirât Âsâruha ve İlâcuha fi's-Şerîati'l-İslâmiyye, Daru'l-İ'tisâm, Beyrut.
- Reysunî, A. (1995). Nezeriyyetu'l- Mekâsidi İnde'l-İmam Şatibî, Ma'hedu'l-Âlemî li'l-Fikri'l- İslâmî, Beyrut.
- Rüşd, M. İ. (1379). Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktasid, Matbaatu Mustafa el-Helebî, Dimeşk.
- Sa'dî, E. C. (1408). el-Kâmûs el-Fikhî, el-Kâmûs el-Fikhî, Dâru'l-Fikr, Dimeşk.
- Şatibî. (1975). el-Muvâfakât fi Usûl'i-Şerîati, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut.
- Sen'ânî, M. b. (2000). Sübülü's- Selâm Şerhi Bulûġi'l-Merâm, Mektebetü Asriyye, Beyrut.
- Seyyid, G. M. (1406). Muhtasar ed-Dirâsâtü'l-Emniyyeti, Müessesetü't-Tayyibeti, Riyad.
- Sîde, E. H. (2000). el-Muhkem ve'l-Muhîti'l-A'zam, Daru'l-Kutbi'l-İlmiyye, Beyrut.
- Suûd, M. E. (1983). İrşadü'l-Akli's-Selim ilâ Mezâyâ el-Kitâbi'l-Kerîm, Dâru'l-Mushaf li'n-Neşr, Kahire.

Tahir el-Feyruzâbâdî, E. (2005). el-Kâmûsu'l-Muhît, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut.

Teymiye, A. İ. (ty.). Fetâvâ el-Hamr ve'l-Muhaddirât, el-Kevser li't-Tiâative'n-Neşri, yy.

Tirmizi, M. (1387). Sünen et-Tirmizî, Metâbiu'l-Fecr el-Hadîse, Humus.

VEHBE, T. A. (1981). el-İslâm Şerîatü'l-Hayati, Dâru'l-Liva, Riyat.

www.haberturk.com. (8.12.2020). www.alkolunzararlari.com

yesilay.org.tr. (8.12.2020). tbm.org.tr. alkolgercekleri.com; yedam.org.tr.